

CARRERS I PLACES DE LA BARCELONA MEDIEVAL EN LA DOCUMENTACIÓ DEL SANT SEPULCRE

Jesús ALTURO i PERUCHO
Universitat Autònoma de Barcelona

Amb la introducció de l'orde del Sant Sepulcre a Catalunya arran de les disposicions testamentàries d'Alfons el Bataller, que dugueren a la fundació i a l'establiment d'aquest institut religiós al monestir de Santa Anna de Barcelona com a casa principal del territori català, la documentació jurídica que els nous frares desplegaren formà un ric arxiu que, en la actualitat, arrenca de l'any 942 i és font preciosa de dades per a la història de Catalunya en general i de Barcelona en particular. Malauradament, però, aquesta documentació ha estat poc exhumada pels investigadors i fins al moment present sols comptem amb l'estudi i edició dels diplomes més antics que jo mateix he dedicat als orígens d'aquesta canònica regular i de la de Santa Eulàlia del Camp fins a l'any 1200, darrer del segle XII —explicació simple, però que s'escau de fer perquè darrerament sembla que hi ha confusió sobre quan comencen i acaben els decennis¹—. A l'espera, doncs, de la desitjable, encara que de forma immediata poc probable continuació de l'anàlisi i edició, si és possible, de tot l'arxiu antic dels frares del Sant Sepulcre de Barcelona, em serviré per a aquestes notes del meu diplomatarí² i dels registos i de vegades transcripcions que amb voluntat històrica elaborà el cèlebre abat de les Avellanes Josep Martí, autor de l'utilíssim *Resumen de instrumentos del Arxiu de Santa Ana de Barcelona*, manuscrit de la darrera del segle XVIII que hom conserva a l'Arxiu Diocesà de

- 1 Basta fer un repàs als diaris de 1990 per a adonar-se dels molts que volgueren iniciar aqueix any —i no el 1991, com és de rigor,— el darrer decenni del segle XX.
- 2 *L'Arxiu Antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200. Aproximació històrico-lingüística*, 3 vols. Barcelona, 1985.

Barcelona³, custodi igualment de la pràctica totalitat de la documentació de Santa Anna. I faré ús igualment d'un treball anònim de la mateixa centúria fruit de la tasca coordinada de quatre autors que amb voluntat simplement arxivística extractaren el contingut d'una bona colla de documents; aquests resums són també a l'Arxiu Diocesà de la nostra ciutat⁴.

Una documentació tan rica pot permetre estudis molt diversos, fins i tot des del punt de vista onomàstic. Però aquí, donades les limitacions de temps, em cenyiré a l'esment dels carrers i places de Barcelona documentats en els fons del Sant Sepulcre i em referiré, en particular, als canvis de nom que alguns d'ells van experimentar des d'època antiga, explicables pels canvis de la petita història dels seus propietaris i veïns, en el detall d'alguna de les quals m'entretindré més detingudament. Però vet aquí de primer els noms dels carrers i places:

— Carrer de n' Amargós. Testimoniat des del 1299, prop del que més antigament s'anomenava d'en Queralt. Un tal Pere Amargós el 29 de novembre de 1225 renuncià a una llicència concedida per error per tal d'edificar un forn al burg de Barcelona, sobre la casa de Santes Creus dita Eremites i la casa del Sant Sepulcre, com després veurem.

— Carrer Ample. Esmentat des del 1333, prop Santa Anna.

— Carrer de Santa Anna. Abundantment testimoniado, pel cap baix, des de 1255. Era dit també carrer major de Santa Anna. Sota el mateix nom trobem també esmentada una plaça i una riera des de 1260, una porta de la muralla des de 1326 i el cementiri des de 1401.

— Carrer de n' Argenter. Apareix des del 1579.

— Carrer d'Astruc. Situat prop la muralla nova, sobre la plaça de Santa Anna. En la nostra documentació hi surt un Astruc Rossell, jueu de Barcelona, el 1318; però el carrer no hi apareix abans del 1356.

— Plaça de Barcelona. Esmentada el 1253.

— Carrer de Basilia. Identificat pel mateix Josep Martí com carrer de Basea. S'esmenta des del 1220.

— Carrer d'en Batedor. Fou anomenat també de Nicolau Gil. El 1405 era dit de Jaume Gil i el 1478, almenys, no tenia trànsit.

— Carrer de Bellveí. Sobre el monestir de Santa Anna; no tenia trànsit ni sortida. L'1 de maig de 1379 Guillem Pere de Bellveí, fill i hereu de Guillem de Bellveí i de Benveguda, acensà una casa del dit carrer a Bartomeu Hortolà, mestre de cases, de Barcelona. Aquesta casa era alou de Santa Anna, a qui hom devia pagar quatre morabatins anuals. I el nou tinent, després de donar a Bellveí una entrada de 40 sous barcelonesos, havia de tributar-li també anualment, cada primer de maig, el cens d'un morabatí a raó de nou sous.

3 També em serviré dels opuscles del mateix autor intitulats *Beneficis o capellanias i Instruments impertinents a Santa Ana*.

4 Porten el títol de *Resumen del fondo de pergaminos distribuidos por letras*.

— Carrer de Bertolí. Prop el carrer del Mar. Fou edificat per Pere Bertolí cap al 1341 o poc abans. El 1430 hom féu una crida per a la venda d'unes cases d'aquest carrer que Francesc Marata, mestre de cases, tenia pel monestir de Santa Anna al cens de dos morabatins i mig, també a raó de nou sous el morabatí. Aquest any, almenys, no era un carrer transitable.

— Carrer de la Blanqueria o mitjà de la Blanqueria. Era prop les esglésies de Sant Cugat del Rec i de Santa Eulàlia del Camp. Apareix per primer cop el 1256 amb el nom de carrer de l'Albaderia als registos. També era conegut com carrer de Merdança.

— Plaça del Blat. Prop el carrer o alfòndec de Basea. Hom cita el 1373.

— Carrer d'en Bonany, altrament dit de Ventrellans. Prop de Santa Anna i testimoniati des de 1321. En la documentació hom esmenta un Pere Ventrellans. El 21 d'abril de 1418 també hom féu una crida per a la venda d'un censal sobre unes cases del carrer.

— Carrer mitjà de la Boqueria. Esmentat el 1436.

— Carrer de la Bòria. Prop el carrer on Mateu Civader féu construir de nou un gran hospici el 1344. Sembla que també se'l conegué per carrer de Berenguer de Vilardell, si més no, el 1423. Ramon de Vilardell —el pare?— donava nom a un hospici proper al dit carrer.

— Plaça de la Bòria. Testimoniada des del 1255, era sota el carrer de la Pelliceria, prop el carrer de Guillem Ermengol o, el que és el mateix, com hem vist, dels Vigatans.

— Carrer de les Cabres. Molt prop la casa de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, era un carreró sense sortida el 1433, quan també se'l coneixia pel nom de carrer d'en Pomar; abans, el 1350, s'havia dit també carrer d'en Clarar.

— Carrer de na Canuda. Amplement testimoniati des del 1228.

— Plaça dels Canvis. Prop el carrer de la Palleria. Es testimoniati el 1418.

— Carrer d'en Civader. Antigament de Berenguer Pelegrí. Testimoniati des del 1344, rebia el nom de Mateu Civader, que hi féu construir de nou un gran hospici. Era prop la Bòria.

— Carrer de Cladarieria. És citat el 1299.

— Carrer dels Clergues. Esmentat des del 1434 era la denominació més popular del carrer de Sant Pere mitjà.

— Carrer dels Còdols. Antic nom del carrer d'en Roig, anomenat així el 1391.

— Carrer Comtal. Apareix des del 1462.

— Plaça dels Conills. Era prop la plaça de la Llet i del carrer d'en Siveller. És esmentada el 1373.

— Carrer d'en Corder. Era un carreró sense sortida i s'hi accedia des del carrer de la Canuda. Apareix des del 1346. El 10 de gener de 1587 hom féu una crida per a vendre unes cases del carrer propietat de Santa Anna que les tenia cedides al cens de cinc lliures i vuit sous pagadors en dos terminis : 54 sous per Sant Joan i els altres 54 per Nadal; les lliures, per tant, valien 20 sous aquell any. En la documentació surt un Bartomeu Gomis, corder, que tenia unes cases davant el monestir de les Damianites.

— Carrer dels Cotoners. És esmentat el 1367 com un carrer nou. Era prop l'hospici de Mateu Civader.

— Carrer de Sant Cugat. Enfront del carrer de Jaume Giralt i conduïa al pont d'en Canderat. S'esmenta el 1588.

— Carrer d'en Dursai. Esmentat el 1418.

— Carrer de Guillem Ermengol. Era prop la plaça de la Bòria i se'l coneixia també com carrer del Vigatans. Apareix per primer cop el 1331.

— Carrer d'Agustí d'Esplugues. Prop el de Santa Anna. Apareix el 1255.

— Carrer de la Figuera Cucurella. Citat el 1433.

— Carrer de les Filateres. Feia cantonada amb el de la Tapineria. Esmentat el 1564.

— Carrer de Garrover. Citat des del 1256 rebia la denominació del forn del mateix nom, com més avall detallo.

— Carrer de Jaume Giralt. Enfront del pont d'en Canderat, on s'arribava també pel carrer de Sant Cugat. Apareix des del 1584.

— Plaça de Sant Jaume. S'esmenta el 1314.

— Carrer de Jerusalem. Prop l'Hospital de la Santa Creu. Es féu el 1432.

— Carrer de Sant Joan. Prop la torre dita Eremites. Citat el 1338.

— Carrer de Lledó. Esmentat el 1300.

— Plaça de la Llet. Prop la plaça dels Conills i del carrer d'en Siveller. Esmentada el 1373.

— Carrer que passava entre els molins de Pere de Malla. Apareix el 1315.

— Carrer del Mar. Prop el carrer de Bertolí i el mercadal. Segurament es refereix a aquest carrer un document de 1257 que parla d'un portal obert al carrer que novament s'havia fet entre la casa de Guillemma, vídua de Bernat Martí, i la de Berenguer de Capellades, prop els Molins del Mar. El 1232 ja apareix amb el nom de carrer major del Mar.

— Carrer de Marimon de Plegamans. Prop l'església de Santa Maria del Mar. Citat el 1418.

— Carrer que anava als Molins de Soler. Apareix el 1422. El 1261 encara hom parlava de camí.

— Carrer d'en Monec. Prop Sant Pere de les Puel·les. Citat el 1394.

— Carrer d'en Guillem Moneder. Apareix el 1314.

— Carrer de Montcada. Citat el 1567.

— Carrer d'en Negre. Citat el 1419.

— Carrer Novell de Barcelona. Molt prop el carrer de Montcada. Esmentat el 1567.

— Carrer dels Orbs. Nom vulgar del carrer d'en Tripó, amplament testimoniats des del 1346. El 1323 hom parla del carrer inferior d'en Tripó. Era al lloc dit abans Cuarsa i també Ginestar, sobre Santa Anna. El 1247 Ramon Tripó tenia unes cases en aquest indret, d'on el nom. En dues ocasions hom troba també la variant de carrer de na Tripona, en 1308 i 1445. El 1446 apareix també amb el nom de carrer de Santa Maria de Jesús i, si no hi ha error en el regest, al segle XVI també se'l coneixia pel nom de carrer de Ginestar. El Portal dels Orbs també és esmentat freqüentment des del 1364.

- Carrer de la Palleria. Prop la plaça dels Canvis. Esmentat el 1418.
- Carrer de Sant Pau. Citat el 1344.
- Carrer de la Pelliceria. Donava a la plaça de la Bòria. Apareix des del 1228.
- Carrer de Sant Pere més alt. Citat des del 1423.
- Carrer de Sant Pere mitjà. Ja l'hem vist anomenat també carrer dels Clergues.
- Carrer de Sant Pere més baix. Citat cap al 1270.
- Carrer de Perefita. Apareix el 1546.
- Carrer d'en Picalquers. Se l'esmenta sobre el convent del Carme el 1389. Un Ramon de Picalquers citat el 1201 fou el probable fundador del carrer.
- Carrer d'en Puig. Prop els Molins del Mar. Citat el 1355.
- Carrer d'en Queralt. Prop el de n'Amargós el 1311.
- Carrer novament fet sobre el Rec Comtal el 1364.
- Carrer d'en Robador. Prop la riera de Santa Anna. Apareix el 1314.
- Carrer d'en Rosset. Prop el forn de Lacera. S'esmenta el 1535.
- Carrer Sabatera. A l'extrem de Barcelona. Esmentat el 1231.
- Carrer d'en Salavert. Als Arcs Antics, enfront del carrer d'en Sarrià, prop l'antic monestir dels Freres del Sac i de la riera i carrer de Santa Anna. Citat des del 1291.
- Carrer d'en Sarrià. Sobre la Cort Comtal, prop Santa Anna. El 1313 era qualificat de carrer nou. Més tard també fou anomenat de les Moles.
- Carrer d'en Siveller. Prop la plaça de la Llet i dels Conills. El 1373 era qualificat de carrer nou.
- Carrer dels Tallers. Al lloc dit Cap de Tàpies, prop la Porta Ferrissa. S'esmenta el 1482. Cap de Tàpies donà lloc al carrer d'en Xuclà el 1401.
- Carrer d'en Tàpies. A la Vilanova del Mar, prop el monestir de Damianites. El 1243 encara era un paratge.
- Carrer de la Tapineria. Anomenat carrer principal el 1564, era sota el Palau del Rei, prop la carniceria major. El 1574 també és qualificat de *uicus*.
- Carrer del Torrent de Jonqueres. Citat el 1571.
- Carrer de na Vidala. Citat el 1419.
- Carrer d'en Xuclà. Al lloc dit abans Cap de Tàpies. Esmentat el 1401.

De la relació d'aquests noms hom reafirma el que ja era conegut: les denominacions dels carrers i de les places venien donades pel nom d'algun propietari important de cases que l'havia obert o —detall aquest sí que em sembla a afegir— pel d'algun tinent que hi vivia a cens, per les agrupacions professionals de menestrals que s'hi aplegaven o per les activitats laborals desenvolupades o, més simplement, pel tipus de persones que s'hi reunien, també per algun accident geogràfic que servia de punt de referència o el d'algun edifici rellevant i, fins i tot, per algun arbre singular. Sols en dos casos hi trobem un nom hagiogràfic.

Les dades aquí recollides ens permeten de refer, així mateix, la petita història d'alguns edificis que donaren també nom al carrer on es trobaven. Valgui a tall d'exemple unes notes sobre el Forn de Garrover, origen del carrer del seu nom.

El setembre de 1192, trobant-se a Barcelona, el rei Alfons I concedí llicència al seu fidel Guillem d'Espills perquè pogués fer un forn en l'honor que havia adquirit

de Sibil·la de Queralt a la perifèria de Barcelona, prop l'honor de Bernat Marcuç, és a dir als Arcs Antics. A més li atorgava el privilegi que ningú més no pogués edificar-ne cap altre prop el seu⁵.

Guillem d'Espills començà immediatament a bastir el forn, i, a primers de novembre, rebé la confirmació de la llicència d'edificació per part del mateix monarca, que ara era a Lleida. El sobirà, a més, delimità els termes on ningú no podia fer cap altre forn, això és, des del camí que passant pel mas de Ramon Ferrer anava a Sants fins a l'hort de Berenguer Bou i des del camí de Sant Cugat que travessava la Torre de Santes Creus fins a la riera que passava davant la Casa dels llebrosos. Les afrontacions del nou forn eren, per la seva banda, l'honor de Bernat Marcuç per orient i migdia, i el propi honor d'Espills pel nord i occident. El infractors d'aquest privilegi quedaven sota pena de mil morabatins⁶.

No se'n gaudiria gaire, tanmateix, del nou forn Guillem d'Espills, perquè morí el juliol de 1195, quan encara devia ésser jove, car deixà la seva muller, de nom Maria, gràvida del primer fill. Coneixem la seva darrera voluntat gràcies a la declaració jurada, damunt l'altar de Sant Feliu màrtir de l'església de Sant Just i Sant Pastor, prestada per Bernat Albert Ponç i Pere Albertí en presència d'un sacerdot, de Pere de Corró, vicari del jutge Ramon, i d'altres testimonis. El testador nomenà marmessors Guillem Grony, Guillem Durfort, els seus germans Berenguer i Durfort, Bernat Roig i l'esmentat Bernat Albert Ponç. Disposà d'ésser enterrat a Sant Cugat del Vallès, monestir al qual llegà 100 morabatins i en destinà uns altres 50 *ad suam sepulturam*; féu també altres deixes *pro anima*, que sumaren en total 300 morabatins i 300 quarteres d'ordi. També deixà algunes penyores que tenia en diferents indrets per diversos préstecs, lloà l'esponsalici a la seva muller, concedí a la seva mare unes cases que havien estat de Pere Amalric i una altra penyora, als seus germans 200 morabatins que tenia en penyores al Llobregat i *infanti in utero uxoris sue* tot el seu honor, cases, terres, vinyes i altres béns, si era de sexe masculí; en el cas, però, que fos una filla, li atorgava 1000 morabatins. Afegia a aquesta clàusula que, si el fill o la filla morien sense descendència legítima abans d'arribar a la majoria d'edat, tot havia de revertir a la seva mare i germans *per tercium*⁷.

No sabem el gènere de la prole de Guillem d'Espills ni si aquesta arribà a la majoria d'edat, però el 1225 el forn era propietat del seu germà Berenguer i era conegut com Forn de Garrover, cal suposar que per la presència propera d'un arbre d'aquesta mena. Coneixem aquestes dades perquè sembla que el rei Pere havia concedit a Ramon, prepòsit de la seu de Tarragona, llicència per a la construcció d'un forn a Barcelona, damunt la casa de Santes Creus dita Eremites i la del Sant Sepulcre, és a dir, dins els límits del d'Espills. Aquesta facultat per a construir havia passat a Pere Amargós per donació de Ferrer, nou prepòsit de l'església de Tarragona. Però

5 Vegeu J. ALTURO, *L'Arxiu Antic de Santa Anna* cit., vol.3, doc.574.

6 Vegeu *ibidem*, doc.575.

7 Vegeu *ibidem*, doc.610.

Amargós en tenir coneixement que el privilegi del rei Pere anava en contradicció amb l'anterior del rei Alfons concedit, com hem vist, a Guillem d'Espills, perquè aquest darrer fou presentat a la cúria per Berenguer, renuncià a ell i cassà i anul·là la donació que li havia fet el prebòsit tarragoní en acta recollida pel notari Pere de Bages el 29 de novembre del susdit any⁸.

Berenguer d'Espills degué de morir a començos de setembre de 1231, però abans féu donació de la meitat del forn als frares del Sant Sepulcre de Barcelona en termes no gaire clars i causa, per això mateix, d'un plet entre aquests religiosos i un fill de Berenguer, Guillem d'Espills. El 17 de setembre del referit any, en efecte, el prior de Santa Anna Berenguer de Llerç⁹, d'una part, i Guillem d'Espills, de l'altra, se sotmeteren al dictamen de Ramon de Pertegaç, lloctinent del bisbe de Barcelona Berenguer de Palou (1212-1241), perquè resolgués el conflicte sobre la propietat d'aquella meitat del forn. I és que Guillem assegurava que aquesta part li era obligada com a penyora de 60 marques d'argent que havia deixat al seu pare abans de la donació que aquest féu a Santa Anna o a Pere d'Espills, sens dubte fill també de Berenguer, segons provava, deia, un document que aportà i per això reclamava al prior aquella meitat. El prior, per la seva banda, arguïa que abans de tot s'havien de determinar els hereus de Berenguer d'Espills —s'entén pel que fa a la meitat del forn—, car pel tenor dels documents sembla que no era clar si aquest havia deixat la meitat del forn a Santa Anna o al seu fill Pere. Oïdes les al·legacions formulades per ambdues parts, Pertegaç *habito sapientium consilio* sentencià que, en efecte, calia determinar els hereus de Berenguer d'Espills abans que aquella meitat pervingués als detentors de la penyora¹⁰.

La sentència mateix de Pertegaç deixava veure que Berenguer d'Espills havia empenyorat el forn a més d'un prestador, tal com ens encerteix un altre document que ens informa que Pere de Castlarí li havia deixat set marques d'argent, una unça i un quarteró. Per aquest motiu el prestador ja havia tingut una qüestió amb Berenguer d'Espills en poder de la cúria de la vegueria de Barcelona i el 13 de desembre del mateix 1231 n'havia de tenir una altra amb el prior de Santa Anna. Aqueix dia Pere de Castlarí tingué judici amb Ramon de Trilla i Guillem de Segaç, procuradors del prior, a qui acusava de pertorbar-li la possessió del Forn de Garrover que li era obligat pel susdit préstec a Berenguer d'Espills, amb qui havia tingut un plet segons exposà davant el jutge de la causa. Els procuradors del prior negaren l'existència de tal plet previ i en ésser requerit Castlarí que en presentés testimonis no pogué aportar-ne cap, però apel·là al testimoniatge del veguer Marimon i d'Ermengol Prèixens que havia

8 Vegeu J. MARTÍ, *Resumen de instruments* cit., doc.692.

9 Per al priorologi de Santa Anna fins al 1200, vegeu el meu *L'Arxiu Antic de Santa Anna* cit., vol. 1, pp.122-128; peral més complet, remeto a la meua aportació "El monestir de Santa Anna de Barcelona i el de Santa Eulàlia del Camp", dins *Catalunya Romànica*, vol. XX (*Maresme, Barcelona, Baix Llobregat*), en premsa.

10 Vegeu J. MARTÍ, *Resumen de instruments* cit., doc.1064.

estat jutge d'aquella causa i, per tant, en guardarien record. Marimon, tanmateix, reconegué que el plet havia estat firmat en poder seu, però no recordava que s'hagués incoat sobre l'afer principal que es discutia. Ermengol Préixens, per la seva banda, declarà que el judici havia tingut lloc sobre una qüestió no principal, sinó accessòria, com era la de reclamar dos sous a Berenguer d'Espills per raó de la composició pactada amb ell per dos sous de quatern que li havia de donar cada setmana pel forn. Vistes i oïdes les raons de totes dues parts, Bernat de Plana, jutge donat en aquesta causa pel veguer Marimon, sentencià que els procuradors i prior de Santa Anna no estaven obligats a respondre davant la cúria del veguer de Barcelona a la demanda de Pere de Castlarí¹¹.

El 1234 la meitat del Forn de Garrover era ja incontestablement de Santa Anna, per bé que els frares del Sepulcre hagueren d'esmerçar alguna quantitat per a fer-se-la del tot seva, segurament com a compensació dels drets de Guillem d'Espills. El 18 d'octubre d'aqueix any, en un document redactat amb la màxima solemnitat, el prior Berenguer assignà a la mensa de la canònica la meitat del forn, *quam habemus et adquisiuimus*, juntament amb els diners censuals que reportava la vil·la de sota el monestir, per tal que sis preveres celebressim missa assíduament en l'església del Sant Sepulcre per remei de l'ànima del rei Alfons, de tots els benefactors de l'orde i de tots els fidels difunts¹².

L'altra meitat del forn encara era d'un Espills el 1248. Però el 26 de juny d'aquest mateix any Pere d'Espills garantí a Pere Perpètua la venda que li havia fet de la seva meitat pel preu de 500 morabatins. També confirmà la venda Blanca, filla del venedor, i un seu germà, canonge de la catedral de Barcelona¹³.

El 23 de setembre de 1256 el comanador de Santa Anna cedí a Bernat de Vilanova la seva part del forn perquè la tingués de son vivent al cens de cinc sous setmanals i a canvi de coure per al monestir el pa necessari sense puja ni cap altre servei. En aquest document s'esmenta per primera vegada el carrer de Garrover¹⁴.

El 20 d'agost de 1259 el forn era encara, meitat per meitat, del Sant Sepulcre i de Pere Perpètua. Aquests pledejaren ensems contra Llobeta, muller del carnicer Berenguer, perquè havia disposat unes bigues en la paret del forn, cosa que el comanador no volia¹⁵.

La part del forn de Pere Perpètua passà a Guillem Perpètua, segurament el seu fill, i d'aquest al monestir de Santa Anna el 22 d'agost de 1294 previ pagament de 3100

11 Vegeu *ibidem*, doc.1065.

12 Vegeu *ibidem*, doc.46.

13 Vegeu *ibidem*, doc.1066. Aquest regest de J. Martí anomena al germà canonge de Pere d'Espills també Pere. Es tracta, però, d'un error per Berenguer. Berenguer d'Espills era xantre de la seu de Barcelona el 1262. El 26 d'agost d'aquest any vengué, amb aquest títol, unes cases i horts de prop el Forn de Garrover, que havia heretat del seu germà Pere, al prior i frares de la Penitència. Vegeu *Resumen del fondo de pergaminos* cit., doc. V 73.

14 Vegeu *Resumen del fondo de pergaminos* cit., doc.E 56.

15 Vegeu J. MARTÍ, *Resumen de instrumentos* cit., doc.693.